OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Opetusneuvos Anneli Rautiainen

3.3.2016

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

OPETTAJANKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN (O 20/2016 vp)

Totean Opetushallituksen puolesta opettajankoulutuksen kehittämisestä seuraavaa.

Suomalainen opettajankoulutus on maailman kärkeä. Opettajat ovat ansaitusti saaneet tunnustusta suomalaisten oppilaiden hyvistä oppimistuloksista. Samanaikaisesti oppilaiden kouluviihtyvyys on ollut heikompaa kuin monissa muissa maissa. Ympäröivä maailma, yhteiskunta ja perheiden tilanteet ovat muuttuneet viime vuosien aikana. Opettajan työ on kohdannut nämä muutokset moninaisina haasteina.

Vaikka opettajankoulutus on ollut laadukasta, on havaittu, että peruskoulutuksen aikana ei ole pystytty opettamaan kaikkia niitä tietoja ja taitoja, joita opettajat valmistuttuaan tarvitsisivat pärjätäkseen opettajan työssä hyvin. Kodin ja koulun yhteistyö, kulttuurien moninaisuus, kolmiportainen tuki ja ryhmän hallinta ovat osoittautuneet vaikeiksi asioiksi opettajille työuran alussa.

Mentoroinnin avulla on hyvin pyritty tukemaan uusia opettajia uran alkuvaiheessa. Mentorointi ei kuitenkaan ole vielä saavuttanut paikkaa kaikkien koulujen toimintakulttuurissa. Yli 60% opettajista työskentelee kouluissa, joissa ei ole mentorointiohjelmaa.

Uuden 1.8.2016 voimaan tulevan opetussuunnitelman sisältö haastaa opettajuutta uuden pedagogiikan, toimintakulttuurin, oppimisympäristön ja digitalisaation suhteen. Laaja-alainen osaaminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet muuttavat perinteistä oppiaineopiskelua. Opettajan rooli muuttuu yhä enemmän aktivoijaksi. Samalla oppiva yhteisö ja yhteisopettajuus tulevat merkityksellisiksi toimintamalleiksi toimintakulttuuriin.

Nämä edellä mainitut haasteet kohtaavat myös kouluissa ja oppilaitoksissa jo työskenteleviä opettajia ja rehtoreita. Oppiminen on kaikkialla, eikä enää vain koulun seinien sisäpuolella. Teknologian pedagoginen käyttö on suuri haaste koulutuksen yhdenvertaisen toteutumisen näkökulmasta. Kaikki muutokset edellyttävät myös johtajuuden kehittymistä jaetun johtajuuden ja vahvan pedagogisen johtajuuden toteutumiseksi.

Opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutus koostuu rahoitusvastuun mukaisesti työnantajan henkilöstökoulutuksesta, omaehtoisesta täydennyskoulutuksesta ja valtion rahoittamasta koulutuksesta. Vastuu opetustoimen henkilöstön ammattitaidon ylläpitämisestä ja kehittämisestä on opettajilla ja opettajien työnantajilla.

Opetushallitus
Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 029 533 1000, faksi 029 533 1035, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi
Utbildningsstyrelsen
Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 029 533 1000, fax 029 533 1035, fornamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

Opetustoimen henkilöstökoulutuksen kenttä on maassamme laaja. Toimijoita on paljon, ja verkostot periaatteessa saavuttavat kohderyhmänsä opettajat ja opetustoimen muun henkilöstön. Opetustoimen henkilöstön osaamisen kehittäminen on myös hyvin pirstaleista. Useampia vuosia on puhuttu isompien koulutuskokonaisuuksien luomisesta, verkosto- ja yhteishakkeista sekä täydennyskoulutuksen vaikuttavuuden mittaamisen vaikeudesta. Vaikka koulutus on periaatteessa kaikkien ulottuvilla, on yhä vaikeampaa saada pedagogisesti kattavaa koulutusta niin, että kaikki suomalaiset opettajat saavat osallistua siihen tasapuolisesti. Virkaehtosopimuksen Veso-päivät kuuluvat kaikille, mutta ne eivät riitä ammattitaidon ylläpitämiseen ja edelleen kehittämiseen.

Yksittäinen opettaja voi valita itselleen sopivaa koulutusta monipuolisesta tarjonnasta, mutta koulutuksiin pääsy vaikeutuu yhä kuntien heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Sijaiskuluja koulutuksen ajalta ei aina pystytä maksamaan. Siksi olisi tärkeää saada myös verkkokoulutusta ja mahdollistaa ammatillinen kehittyminen yhteisöissä.

Perus- ja täydennyskoulutus ovat rakenteellisesti erillään toisistaan. Opetustoimen henkilöstökoulutuksen neuvottelukunta suositteli vuosia ns. polkumallin käyttöönottoa perus- ja täydennyskoulutuksen jatkumona opettajien osaamisen kehittämiseksi. TALIS-tutkimuksen mukaan vain 14,5% opettajista on henkilökohtainen kehittymissuunnitelma, eikä osaamiskartoituksia juurikaan käytetä. Olisi tärkeää saada kaikille opettajille henkilökohtainen kehittymissuunnitelma käyttöön työkaluksi, jota laajennetaan ja täydennetään työuran aikana.

Opettajatiedonkeruun (2013) mukaan aktiivisimmin täydennyskoulutukseen osallistuivat perusopetuksen (87,6%) ja lukiokoulutuksen (89,5%) rehtorit. Luokanopettajista 77,5 % ja lukiokoulutuksen lehtoreista 84,4% osallistuivat täydennyskoulutukseen. Itä-Suomen perusopetuksen opettajat osallistuivat alueellisesti tarkasteltuna eniten täydennyskoulutukseen (83,3%) ja Lounais-Suomen sekä Lapin opettajat vähiten (74%).

Valtio on myöntänyt runsaasti rahoitusta opetustoimen henkilöstökoulutukseen viime vuosien aikana. Vuonna 2015 Opetushallitus myönsi 8 546 000 euron määrärahan henkilöstökoulutukseen. Rahoitusta jaettiin 398:lle kaksivuotiselle hankkeelle.

Täydennyskoulutusta on toteutettu valtion rahoituksella lisäksi aluehallintovirastojen lyhytkestoisten koulutusten, Osaava-ohjelman, Specima-koulutuksen (maahanmuuttajataustaisille ja maahanmuuttajia opettaville opettajille) sekä erikoistumiskoulutusten kautta. Valtion vuoden 2016 talousarviossa henkilöstökoulutukseen liittyvä määräraha on 18,5 miljoonaa euroa, jolla toivotaan 70 000 opetustoimen henkilön osallistuvan koulutuksiin. Tällä hetkellä myös varhaiskasvatuksen henkilöstö on oikeutettu koulutuksiin.

Opetushallitus kannattaa hallituksen kärkihanketta opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämiseksi. On tärkeää, että kehittämisohjelmien toteuttamista tullaan myös seuraamaan.

Opetusneuvos Anneli Rautiainen

Opetushallitus
Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 029 533 1000, faksi 029 533 1035, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi
Utbildningsstyrelsen
Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 029 533 1000, fax 029 533 1035, fornamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi